

ÈTICA, ANIMALS I HUMANS

Centre Cultural La Mercè, Girona, 12 de juny de 2003; notes de la conferència pública de PETER SINGER preses per Ramon Alcoberro

La meva preocupació pel tema dels animals no-humans, és inseparable de l'evolució dels meus estudis filosòfics. Com vostès saben vaig començar a estudiar filosofia a Austràlia i vaig ampliar estudis posteriorment a Oxford. Fa trenta anys o quaranta anys, a finals de la dècada del 1960, en el camp de l'ètica hi havia un creixement de l'interès per temes aplicats. La guerra del Vietnam, el problema del racisme, etc., significaven un canvi de perspectives també en filosofia.

Llavors em va començar a interessar la qüestió de la igualtat i la idea que: «tots els humans som iguals»... La meva investigació filosòfica volia esbrinar en quin sentit és correcte dir que tots els humans som iguals quan, per experiència, veiem que difereixen en tantes característiques (pes, alçada...).

En aquell temps, la idea del vegetarianisme, per exemple, em resultava estranya. Fa 30 anys quan algú deia que era vegetarià ho argumentava per raons de salut o, en el cas d'alguns hinduistes, per raons de religió. Eren, per dir-ho així, raons instrumentals, externalistes. Però vaig conèixer un estudiant a Oxford que ho era per raons diferents. Senzillament, considerava que nosaltres, els humans, no tenim dret a explotar els animals no-humans, ni a menjar-nos-els.

Això em va fer reflexionar. Vaig començar a pensar: «¿per què donem per suposat que nosaltres, els humans, tenim dret a explotar els animals?»... Aquí hi havia, doncs, dues línies d'investigació.

D'una banda, quan pensem en la igualtat considerem que aquest és un concepte positiu; observem que al llarg de la història hi ha un creixement important del nombre d'individus que s'han considerat iguals. La revolució francesa i el feminisme, per exemple, amplien el nom d'individus que tenen dret a reivindicar-se com a humans.

Però la idea d'igualtat es pot considerar també des d'una esfera diferent. Podríem considerar-la des d'un punt de vista exterior a l'espècie humana (òbviament es tracta d'un experiment intel·lectual, perquè mai no podem deixar de ser com som). Llavors em va semblar important fer la pregunta següent: «¿Què significa "igualtat", quan considerem el concepte des del punt de vista de tots els éssers "bio-" del planeta?»...

Als animals no-humans els fem coses que no faríem als humans (menjar-nos-els, usar-los per a espectacles o per a experimentació...). Quan vaig començar a estudiar el tema em vaig adonar que hi havia molta literatura filosòfica sobre el

tema de la igualtat entre humans, però que no es tractava la qüestió en relació als no-humans. La qüestió era òbvia: «per què donem per fet que els humans tenen dignitat i els no-humans no en tenen»... i la resposta era que, en la tradició filosòfica occidental, els humans són “fins en sí mateixos”, mentre que els animals són mitjans.

Aquest havia estat el plantejament de Kant per a qui els humans són finalitats en sí mateixos perquè són autònoms, mentre que els no-humans no són autònoms i, per tant, només són mitjans. Però em va semblar que el punt de vista kantianista no era acceptable. Si tots els animals tenim un sistema nerviós complex, i podem experimentar dolor: ¿per què el fet de ser racionals ha de significar uns interessos diferents als de no ser racionals? De fet, Bentham ja hi havia estat en desacord amb la concepció instrumental sobre els drets dels animals.

Si una persona és d'origen africà o europeu, això no afecta als seus interessos vitals que són els mateixos per a tots els humans. Tots els humans tenim els mateixos interessos i, per tant, tots tenim els mateixos drets. Però es fa difícil d'acceptar que l'interès de “no patir dolor” obligui a considerar també els no-humans sotmesos al dolor (usats com a objectes en experimentació, per diversió, per cacera...).

Hi ha un prejudici que ha estat vigent durant segles i que prové d'Aristòtil i del judeo-cristianisme. Ambdues són teories “finalistes”. Per a Aristòtil, allò més baix ha de servir allò més alt (els bàrbars als grecs i les dones als homes). En conseqüència també els animals irracionals han de servir als racionals. En el cas del judeo-cristianisme, Déu ha donat als humans el domini (o millor: la potestat) sobre els no-humans. Però aquestes dues posicions no són consistentes amb el que ens mostra el darwinisme.

Darwin va mostrar que l'evolució no és de cap manera “finalista”; no està pensada per tal que “finalment” apareguin els humans. Totes les formes vives evolucionen i “millor” o “pitjor” vol dir –només– «més ben adaptat», però no té un sentit moral. En conseqüència l'idea que els animals són inferiors resulta insostenible.

En la concepció utilitarista, que defenso, els interessos de tots valen exactament igual i, per tant, han de ser tractats exactament igual. Tots els interessos han de ser tinguts en compte a l'hora d'actuar i els interessos bàsics (viure, no patir dolor innecessari, ser lliure) són similars entre humans i no humans.

Per això prefereixo usar l'expressió «interessos», abans que la més complexa de «drets» (que remet a deures). Amb tot, defenso que els animals han de tenir drets bàsics (vida, etc.) Això no significa haver de donar als no-humans els mateixos drets que als humans, exactament de la mateixa manera que tampoc no donem dret de vot als nadons però els considerem amb drets.

Què implica això respecte al tracte als animals?

Bàsicament dues coses: que hem de tenir en compte els seus interessos bàsics i comparar-los amb els nostres (no patir, no sofrir per pànic, per ensopiment, per estrès..) i que no els podem considerar instruments, prenent decisions sobre ells només amb condicionaments econòmics.

En essència –per acabar– crec que podríem considerar si la forma com tractem els animals és la mateixa com tractaríem els nostres propis interessos.

DEBAT

Jesús Ricart planteja el tema del 3r món davant el dret dels animals.

Peter Singer respon: El tema dels drets animals no és absolut. Un dret val sempre i universalment i no pot ser impedit mai. Però els drets dels animals no són absoluts i és per això que prefereixo usar el mot «interessos». No m'oposaria a què gent que necessita els animals per a la seva supervivència (p.ex., en països àrids) els utilitzi. L'únic que demanaria és que es doni la millor vida possible als animals. I em preocupa que els països del tercer món estan seguint models occidentals d'alimentació i d'ús instrumental dels animals.

Pel demés, els drets són globals i que es violin els drets humans, cosa evident, no és argument contra reivindicar els drets dels animals; no han d'anar uns després dels altres perquè potser mai no es respectaran plenament els drets humans i llavors mai no arribaríem als drets animals. En tot cas, els drets han de ser harmònics.

Josep-Maria Terricabras pregunta si hi ha límits en els drets dels animals i si serien iguals els d'una papallona que els d'un gos.

Peter Singer respon que no; però que –en tot cas– la pregunta que cal fer és la de “si és un ésser conscient?” i la de “si és un ésser que pugui patir”?

Se li pregunta a continuació pels zoològics i respon que serveixen bàsicament per a la diversió del públic i que són un desastre per als animals.

Sobre les curses de braus respon que si es deixa d'anar-hi, això no disminuirà la felicitat de la gent perquè poden anar al futbol o al cinema sense fer mal cap animal. No només els animals pateixen, sinó que amb els toros es potencia una actitud que pot arribar a justificar que està bé provocar patiment. Diu que no hi pot haver un Estat ètic si accepta el patiment, com és el cas dels Estats que permeten les curses de braus.

Se li pregunta què faria si calgués matar 100 animals per salvar 50 persones, per exemple en experimentació mèdica. Respon que ell mai no ha dit que la vida d'un animal humà i d'un animal no-humà valguin exactament el mateix, sinó que cal oposar-se al dolor. En el cas de l'experimentació mèdica no és imprescindible fer-

la amb animals perquè hi ha altres mètodes que funcionen. Si es pot fer un experiment amb animals ha de ser sense provocar un patiment extrem però cal tenir en compte que també hi ha patiment humà i no només dels malalts sinó dels familiars.

Es demana que si no hem dubtat a “matxacar” milers de persones a Iraq, ¿com es pot esperar que tractem millor els animals?

Singer respon que han mort 5.000 persones a Iraq i que moren 9.000 milions d'animals en un any als Estats Units. Estic en complet desacord amb el que hem fet a Iraq, però també continuem essent molt cruels amb els animals.

Mise Hinojosa li planteja si pot donar una paraula d'esperança en aquesta utopia.

Singer respon que no creu que sigui utòpic pensar que podem fer progressos en el tracte als animals. Seria utòpic pensar que podem aconseguir que tothom sigui vegetarià, però cal anar pas a pas envers un objectiu molt més llunyà